

Stratifikační výzkum (YMH310)

Vyučující:

PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Rozsah a zakončení: 2/0 Z, 2 kredity

Anotace:

Přednáška uvádí do problematiky výzkumu sociálních nerovností. Nejprve je v návaznosti na východiska klasických teorií představen konvenční přístup k analýze sociální stratifikace. Uvedeny budou odlišné koncepty měření sociální třídy a statusu. Důraz je dále kladen na vícedimenzionalitu nerovností a relační přístupy k analýze: principy afiliace (homophily) a interakce, koncept sociálních distancí, pozice v symbolickém sociálním prostoru. Výklad se zaměří zejména na problematiku sociální mobility a dosahování statusu a v této souvislosti bude uveden kulturalistický přístup k třídní analýze (role kulturního kapitálu), ověřování teorie kulturní reprodukce. Srovnány budou odlišné modely vztahu kulturní spotřeby a statusu. Představena bude také problematika výzkumu třídního vědomí a sociální spravedlnosti a dále vztah psychologie osobnosti a pozice v sociální struktuře. Zvláštní pozornost bude věnována roli zakořeněných zdrojů v sociální struktuře (pozice v sociální síti) při instrumentálním jednání. Cílem kurzu je obecné seznámení s tematikou sociální stratifikace a s aplikací analýz ve stratifikačním výzkumu. Pozornost bude při tom věnována sekundárním analýzám a jejich uplatnění při analýze historických dat. Výklad ilustrují příklady z klasických i současných výzkumů.

Tématické okruhy:

- 1) Uvedení do problematiky sociální stratifikace. Klasické teorie jako východiska výzkumu (Marx, Weber, Simmel, Veblen). Historie výzkumu, etapy, témata.
- 2) Metodická východiska. Relační a konvenční pojetí sociální struktury a stratifikace.
- 3) Mobilitní analýza a modely dosahování statusu. Základní model utváření statusu a přístupy k analýze mobilitních tabulek.
- 4) Sociálně psychologický model dosahování socioekonomického statusu. Osobnost a sociální struktura.
- 5) Vývoj mobilitních režimů ve vyspělých západních zemích. Historická perspektiva vývoje sociální struktury v Českých zemích.
- 6) Měření stratifikačního postavení. Více-dimenzionalita nerovností, koncepty sociálních tříd a statusu. Třídní analýza, identifikace třídní struktury.
- 7) Relační paradigma stratifikace. Princip afiliace / homofilie (homogamie). Analýza historických dat.
- 8) Objektivní sociální distance. Subjektivní sociální distance a percepce nerovností, etnické distance, kastovní systém.
- 9) Postoje a postavení ve stratifikaci. Třídní vědomí. Sociální spravedlnost: distribuční spravedlnost, aplikace teorie grid-group ve výzkumu.
- 10) Kulturní obrat při studiu nerovností. Kulturalistický přístup k analýze sociálních tříd. Symbolický význam kultury pro utváření nerovností: symbolické hranice, kulturní repertoáry, formy kulturního kapitálu.
- 11) Teorie vztahu kulturní spotřeby a sociální stratifikace a její empirické ověřování: třídní homologie, individualizace a kulturní všezroutství.

- 12) Princip homologie polí, formy kapitálu a sociální struktura. Modely vztahu kulturních forem a sociodemografického prostoru. Síť skupinových afiliací (social circles). Ekologická perspektiva kulturních preferencí.
- 13) Sociální kapitál a nerovnosti – pozice v síti a zakotvenost zdrojů v sociální síti. Strukturní mezery, síla slabých vazeb. Analýza sociálních sítí a její uplatnění pro historická data.

Povinná literatura:

- BOTTERO, W. *Stratification: Social division and inequality*. London & New York: Routledge, 2005.
- KATRŇÁK, T. *Třídní analýza a sociální mobilita*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005.
- ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace. Problém, vybrané teorie, výzkum*. Praha: Karolinum, 2000.

Doporučená literatura:

- ANHEIER, H. K., J. GERHARDS, F. P. ROMO. Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography. *American Journal of Sociology* 100 (4): 859-903, 1995.
- BLAU, P. M., J. E. SCHWARTZ. *Crosscutting social circles: testing a macrostructural theory of intergroup relations*. New Brunswick/London: Transaction Publishers, 1997.
- BENDIX, R., LIPSET, S. M. *Class, status, and power: a reader in social stratification*. Glencoe, Ill, Free Press, 1953.
- BOURDIEU, P. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*, London: Routledge & Kegan Paul, 1984.
- BUTLER, T., M. SAVAGE (eds.). *Social Change and the Middle Classes*. London/New York: Routledge. 1995.
- GRUSKY D. B. (ed.). *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, 2d ed. Boulder, Colo.r: Westview, 2001.
- KELLER, J. *Tři sociální světy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010.
- LAMONT, M., M. FOURNIER. (eds). *Cultivating Differences: symbolic boundaries and the making of inequality*. Chicago IL University of Chicago Press, 1992.
- LAUMANN, E. O. (ed.). *Social stratification: research and theory for the 1970s*. Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1970.
- LIN, N., K. COOK, R. S. BURT (eds). *Social capital: theory and research*. New York: Aldine de Gruyter, 2001.
- MACHONIN, P. a kol. *Československá společnost: sociologická analýza sociální stratifikace*. Bratislava, Epoque, 1969.
- MACHONIN, P., M. TUČEK. *Česká společnost v transformaci. K proměnám sociální struktury*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996.
- MATĚJŮ, P., K. VLACHOVÁ. *Nerovnost, spravedlnost, politika. Česká republika 1991-1998*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

ŠAFR, J. *Životní styl a sociální třídy : vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby*. Edice sociologické disertace. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008.

ŠAFR, J. (ed.), J. ŠANDEROVÁ, M. KOLÁŘOVÁ, K. VOJTÍŠKOVÁ, O. ŠMÍDOVÁ. *Sociální distance, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008.

ROLLOVÁ V. a kol. *Sociální a profesionální mobilita pracujícího obyvatelstva ČSSR I. a II.*. Bratislava: ČSVUP, 1972.

TUČEK M. a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.

Povinnosti k zakončení kurzu (zápočet):

1. aktivní účast na semináři:

- vystoupení s referátem (prezentace a diskuse textů ze zadané literatury)
- aktivní účast v diskusi

2. seminární práce (komparace různých přístupů/autorů nebo vlastní empirická analýza)